

ХУМАНИЗМЪТ - ФУНДАМЕНТ НА БИБЛИОТЕКИТЕ, НА ПРОФЕСИЯТА НИ И НА БИБЛИОТЕКОЗНАНИЕТО

проф. дфн Мария Младенова, E-inail: mladenovamaria@abv.bg

Благодарение на Ренесанса, чийто разцвет, както знаем, започва в средата на XIV в., в Италия настъпват значителни промени в начина на мислене и на отношението към личността на човека и неговия свят.

Хуманизмът, възникнал в епохата на Ренесанса в Италия, извежда на преден план интереса към духовния свят на човешката личност и като се обявява срещу средновековния аскетизъм, утвърждава демократичната идея за естествената равнопоставеност на хората и проповядва, че всеки човек е невероятно творение.

Хуманизмът е проява на любов към човека, човеколюбие, човечност. От него произхождат понятия като хуманитаристика, хуманни науки, хуманност.

Хуманис гичното разбиране за значението, мястото и ролята на човека в света утвърждава нова ценностна система от възгледи, които защитават неговото достойнство и свобода.

Италианската интелигенция най-рано осъзнава необходимостта от служене на обществото, от културно съзидание и засилва интереса си към личностите, създаващи духовни ценности във всичките им проявления, като утвърждава идеята за голямото значение на интелектуалния труд.

Ренесансът реформира традициите на средновековната култура и морал, дава своя много по-свободна и по-многозначна интерпретация на съдържанието им, превръща християнството и постиженията на античната култура, литература, философия и история в движещи фактори на хуманизма и създава траен обществен интерес към тях.

Утвърждаването на хуманистичните идеали за личността на човека налага и значителни промени в образователната система, в резултат на които се изменя отношението към книгата, към книжовното културно наследство, раждат се и хуманистични идеи за ролята и предназначението на библиотеките.

Хуманистите неуморно издирват произведенията на древноримската и древногръцката класика, преписват ги, превеждат ги и ги изучават. Така те стават причина за неимоверното разширяване на класическия фундамент на хуманизма.

В епохата на Петрарка се поставя началото и на „формирането на хуманистичния култ към книгата, към личните и публичните библиотеки, към писателите и поетите от миналото и настоящето, към създателите на книги“.

Ражда се ново, ренесансово отношение към книгата, според което красотата и съдържанието на текста намират отражение „в цялостното ѝ оформление“.

Събужда се и интерес към изучаването на гръцки и латински език, с голям интерес започват да се изучават произведенията на античните автори, чрез които се утвърждават нови ценности, които стават фундамент на духовния живот в редица културни средища на Италия.

Съществена роля за развитието на хуманизма в Италия изиграват новите италиански центрове на Ренесанса — Флоренция, Венеция, Рим, Милано и Неапол, в които са се родили най-значителните представители на италианската култура и италианския Ренесанс като Франческо Петрарка (1304—1374), Джовани Бокачо (1313—1375), Колучо Салутати (1330—1406) — третият и най-младият от великата „флорентинска триада“ ранни хуманисти, Поджо Брачолини (1380—1459), Николо Николи (1365—1437), Козимо и Лоренцо Медичи, които стават едни от най-известните библиофили в страната и в света.

Хуманистичният култ към книгата, формиран от тях, намира израз и в стремежа да се открие и спаси забравеното книжовно наследство и то да се въведе в широк културен оборот, в разбирането за ценността на книгата, независимо дали тя е стара или нова, антична или средновековна, религиозна или светска. Хуманистичният култ към книгата, създаден от тях, оказва влияние върху формирането на културната и нравствената ориентация на обществото.

Голяма е заслугата на италианския хуманизъм за възраждането на принципа за публичност на библиотеките и за обществения им и държавен характер. Поради това те изискват

от владетелите да полагат специални грижи за книгите и тяхното преписване, както правел император Константин.

Всеки от големите италиански хуманисти е притежател на значителна лична библиотека, но полага усилия и за създаването на общодостъпна публична библиотека.

Салутати, който написал биографиите на Данте, Петрарка и Бокачо, предоставял с удоволствие своите книги на всички, които искали да ги ползват, тъй като той „желаел те да бъдат полезни и на другите не по-малко, отколкото на самия него“, и мечтаел за създаването на „книжен дом за всички“, който да стане училище за живота, „да събужда интерес към знания и да служи за нравственото, гражданското и християнското възпитание“. Тази негова мечта се опитали да осъществят неговите последователи и ученици Поджо Брачолини и Николо Николи, но опитите им са неуспешни.

И в двете завещания, които оставил Николо Николи, подчертавал, че желае с книгите му да бъде положено началото на общодостъпна библиотека, в която те да се използват от всички, които се интересуват от наука.

Случва се така, че главен изпълнител на волята на покрДния хуманист станал Козимо Медичи, който построил библиотека в манастира „Сан Марко“ я направил общодостъпна. Тя става първата общодостъпна библиотека не само в Италия, но и в Европа.

Херцогът пожертвал средства и за създаването и попълването с ръкописи на още една публична библиотека (*Medicea publica*). Библиотеката получила известност под името Лауренциана, която била наречена на св. Лоренцо — покровител на Флоренция, и на катедрала със същото име.

При внука на Козимо Медичи — Лоренцо Великолепни (1449—1492), който бил забележителен меценат на литературата и изкуството, библиотеката станала основната общодостъпна библиотека в града, за която е построено великолепно здание по проект на Микелоцо Микелоци, интериорът бил създаден по проект на Микеланджело Буонароти (1475—1564).

Любовта на хуманистите към книгата получила широк отзвук в италианското общество, а библиофилството увлякло към създаване на лични библиотеки владетели, банкери, нотариуси, юристи, епископи, кардинали, папи, университетски преподаватели, педагози, много от които ги правят достъпни за желаещите да ги използват учени и обикновени хора, тъй като по състав фондът им бил универсален.

От Италия хуманистичните идеи за предназначението на книгите и библиотеките се разпространяват и в други страни на Европа — Унгария, Чехия, Полша, Франция, Германия.

Голяма известност придобива колекцията, принадлежаща на унгарския крал Матиаш Хуниади (1458—1490), от 2500 манускрипта (Корвин), в създаването на която активно участвала и неговата съпруга Беатрис Арагонска, дъщеря на крал Фернандо Неаполитански. По своя състав тя съперничела на Ватиканската библиотека. Като библиотекар в Корвиниана работил флорентинският хуманист Тадео Уголето.

Канал за проникване на хуманизма в Чехия става дворът на император Карл V в Прага, който поканил на работа в двореца си италианския хуманист Кола ди Риенцо.

През 1348 г. в Прага е основан Карловият университет, към който е създадена и библиотека, която скоро става негов научен център.

По примера на Карл IV полският крал Казимир ууу Велики основава през 1364 г. Краковския университет, чиято библиотека почнала да се развива доста динамично, особено през XV в., благодарение на даренията на известни полски библиофили.

Под влияние на идеите на хуманистите и библиофилите възниква необходимост и от все по-активно развитие на образованието, стремежът към което обхваща все по-широк кръг граждани, в резултат на което се усеща потребността и от създаването на нов тип библиотеки.

Библиотеките, функциониращи към различни институции, сред които и тези към църквите и манастирите, са въввлечени в процеса на усвояване на знанията, към които проявяват повишен интерес представители на различни обществени слоеве.

Благодарение на Ренесанса се създават и принципно нови отношения между притежателите на частни библиотеки и обществото.

Хуманистичните идеи насочват библиофилите не само към колекциониране на ценни книги, но и към необходимостта да ги предоставят за масово използване. Създават се предпоставки, в резултат на които редица частни колекции стават ядро и основа за изграждане и развитие на общодостъпни, публични библиотеки — едно от големите завоевания на хуманистичната епоха.

Благодарение на хуманистичния култ към книгата библиотеките започват да се възприемат като важна част от общественото богатство, чието главно предназначение става удовлетворяването на все по-засилващия се стремеж на ренесансовата личност към овладяване на знанията, натрупани от човешката цивилизация в хода на развитието ѝ.

Хуманистичните идеи за новата роля и предназначение на библиотеките карат болшинството от монарсите от края на ХУу и началото на ХVII в., следвайки духа на времето, да отворят вратите на своите музейни и книжни колекции за учените, което било сериозна крачка към преосмисляне на тяхното предназначение и демократизиране на функциите им.

Най-ярко това преосмисляне е отразено в труда на Габриел Ноде (1600— 1653) „Съвети за устройството на библиотеката“ (1627). Авторът му — медик и философ по образование, но библиотекар и библиограф по призвание, поставя надпис на ръководената от него библиотека: „Достъпна за всички желаещи да влезнат тук за занимания.“ С това той слага край на средновековното разбиране на смисъла на библиотеката, утвърждавана векове наред като затворена сбирка от книги, достъпна само за тесен кръг учени. Така Г. Ноде се оказва сред първите в Европа, лансирали идеята за нов тип обществена библиотека, гарантираща свободен и демократичен достъп до фондовете на всички желаещи да се образуват и възпитават в духа на хуманистичните и общочовешките ценности.

По това време в Европа съществували само три публични библиотеки: „Бодлеана“, открита в Оксфорд през 1602 г., „Амброзиана“, създадена в Милано от кардинал Боромео през 1609 г., и „Анжелика“, основана в Рим от Анжело Роси през 1614 г. Но във Франция публични и универсални библиотеки, за каквито мечтаел Ноде, изобщо не съществували въпреки неговото разбиране, че бъдещето принадлежи на тях.

Широките научни интереси и изследвания на Ноде, с които той създава мост между италианската и френската култура, силно впечатляват хуманистите Томазо Кампанела (1568—1639) и Пиер Гасенди (1592—1655), чиито възгледи оказват влияние върху формирането на неговата личност и ерудиция, с която ще спечели уважението на големи европейски учени и влиятелни дворцови личности във Франция, Италия, Швеция и Германия.

Неговите хуманистични „Съвети...“, насочени главно към меценатите, с които убеждавал да основат библиотеки, достъпни и за учените, и за жадните за знания, предизвикват голям интерес сред образованите личности от стария континент. „Съветите“ получават голяма популярност и чрез преводите им на няколко езика, а историците и до днес ги приемат за най-старото научно ръководство по теория и практика на комплектуването и организирането на библиотечния фонд, в което Ноде утвърждава нов тип публична хуманистична библиотека.

Трудът на Г. Ноде става своеобразно ръководство в библиотечната работа на Готфрид Вилхелм Лайбниц (1646—1716) — велик немски философ, математик, физик и изобретател, юрист и историк, който оставя името си и като велик придворен библиотекар. Оглавявайки Библиотеката на херцог Август във Волфенбютел (1690—1716) в продължение на четвърт век, която по това време е най-голямата библиотека не само в Европа, но и в света, той ръководи паралелно и Херцогската библиотека в ХанOVER, в които му се отдава да осъществи много свои хуманистични библиотечни идеи.

Библиотечната дейност на Лайбниц била много по-широка и премислена от дейността на редица други учени, работили като библиотекари. В повечето свои трудове той разглежда книгите и библиотеките като инструмент за получаване на знания. Според него библиотечният фонд трябва да притежава интелектуална и научна ценност и да бъде енциклопедичен по състав.

Изключително съвременна е концепцията му за библиотеката, която разглежда като едно от звената на интегрираната система от знания. В нея той включва архивите, издателствата, учебните заведения, научните и културните институции.

Бидейки световноизвестен учен-енциклопедист, Лайбниц разработва и цялостна концепция за научна библиотека, като изисква два пъти годишно да се публикуват аотирани списъци на новите издания, които да се разменят между библиотеките. С това предложение той се обърнал към австрийския херцог Леополд, но не получил подкрепа.

Вместо каталозите на Франкфуртския и Лайпцигския панаир на книгата, в които се отбелязват само имената на авторите и заглавията на книгите, Лайбниц предложил да се правят обзори, съдържащи биографиите на писателите, анализ на творчеството им, анализ на произведенията им и откъси от тях. Той смятал, че с помощта на подобни обзори правителството ще може да получава

информация за идеите, които занимават обществото, и да реагира на тях.

Лайбниц предложил да се създаде и своден каталог на библиотеките в цялата страна, както и да се изгради особена библиотека, във фонда на която да присъстват най-необходимите за обществото книги. Проявявайки качествата си на учен-научковед, той създава и известната „Факултетска класификация“, предназначена както за систематизиране на библиотечния фонд, така и за изграждане на систематичния каталог на библиотеката.

Очевидно е, че цялостната библиотечна концепция на Лайбниц носи белезите на хуманизма и човеколюбието.

Когато споменавам Лайбниц, не бих искала да отмина и първата му среща с Петър I през 1697 г. в Холандия, когато ученият разработил за руския цар-реформатор проект за образователни реформи, както и проект за създаването на Петербургската академия на науките, направен по модел на Берлинската академия на науките, който е също дело на Лайбниц, а и неин пръв президент. През есента на следващата година, когато Петър е в Карлсбад, Лайбниц довършва всички подробности по плана за Академията на науките. Убедена съм, че точно Лайбниц внушава на Петър идеята за необходимостта от създаването на академична библиотека и Руска академия на науките, а интелигентният цар успешно реализира препоръките му и през 1714 г. отваря вратите си първата държавна общодостъпна библиотека в Русия, в развитието на която изиграват изключителна роля Михаил Ломоносов (1711 — 1765) и Василий Татищев (1686—1750) — учен-енциклопедист и първият руски книговед и библиотековед .

Библиотечното дело на Германия и днес носи следите от силното присъствие на великия поет и хуманист Йохан Волфганг фон Гьоте (1749—1832), който като министър по проблемите на културата на херцогството Заксен-Ваймар-Айзенах в продължение на 35 години отделял изключително внимание на развитието на библиотеките и организацията на работата им.

Убеден хуманист, той за пръв път в Германия направил фондовете на библиотеките достъпни за всички граждани и полагал изключителни усилия за опазването им и разкриването им чрез каталози. Според него библиотеката трябва да бъде организирана така, че да дава възможност за най-бързото намиране на книгите, необходими за удовлетворяване на потребностите на читателите.

При активното участие на Гьоте били реорганизирани цялостно Херцогската библиотека на Ана Амалия във Ваймар (1797—1798) и Университетската библиотека в Йена (1817-1824).

Гьоте бил убеден, че „активният учен е лош библиотекар, както прилежният художник е лош инспектор на картинна галерия“. За него библиотекарят и ученият били принципно различни професии. Мисията на библиотекаря вижда в посредничеството между знанията и тези, които се нуждаят от тях. Гьоте подчертавал, че библиотекарят е длъжен да може да оказва помощ на читателя при работата с книгите, написани на всички езици.

Сред големите имена на немския хуманизъм ще отбележа и братя Грим — Якоб (1785—1863) и Вилхелм (1786—1859), професори филолози, но и значими библиотекарски, които дълго време работят в библиотеката на гр. Касел, а от 1829 г. и в Библиотеката на Гьотингенския университет, в която Якоб е щатен професор и библиотекар, а Вилхелм — библиотекар. По това време тази библиотека е най-добрата научна библиотека в Европа. Подчинена изцяло на задачите на изследователската работа на университета, тя се превръща в еталон за много библиотеки на стария континент.

На братя Грим дължим и двата тома „Домашни и семейни приказки“, чието първо издание осъществяват от 1812 до 1815 г. С тях те не само обогатяват немската и световната литература, но възпитават и до днес децата от цял свят на доброта и човечност, любов и състрадание към ближния, топлина и сърдечност, които са сред основните ценности на съвременния хуманизъм.

Хуманистичният подход в библиотечната работа завладява и Русия. Няма да се спирам на стотиците учени и библиотекарски, работили в руските библиотеки и обогатили ги не само с

присъствието си, но и с модерна концепция за тяхната нова роля, насочена към обществените потребности на времето.

Не мога обаче да не отбележа обществената работа на световноизвестния математик и професор Николай Лобачевски (1792—1856), който като ректор на Казанския университет (1827—1846) едновременно е и директор на университетската библиотека (1825—1837), за развитието на която полага изключителни грижи, прави я публична, за да обслужва широк кръг „странични читатели“, които имали право да вземат книги за въщи и за които създава самостоятелна читалня. Като ръководител на библиотеката реорганизира системата за комплектуване на фонда, интересува се от класификационната система и каталозите, прави проект за нова, самостоятелна сграда на библиотеката, а за населението на града прави достъпен и музея на Университета, организира и изнасянето на научнопопулярни лекции за всички, които искали да повишат своите знания.

Като един от най-големите хуманисти и благотворители в областта на библиотеките през XX в. съм определила Андре Карнеги (1835—1919), американски милионер, обществен и библиотечен деятел, създател на редица благотворителни фондове, сред които е и Фондът „Карнеги“.

На перото на Карнеги принадлежи и брошурата „Евангелие на богатството“, в която споделя разбирането си за задълженията на богатите хора, които носят нравствена отговорност за целесъобразното изразходване на състоянието си. Карнеги е противник на благотворителността в тесен смисъл на думата. Той смята, че не е достатъчно да се помага на бедните с пари, а трябва да им се даде в ръцете мощно средство за борба с нуждата и невежеството, което да ги направи физически и нравствено силни и способни да водят борба за своето съществуване. За такова средство Карнеги смята образованието и затова препоръчва на богатите хора да създават учреждения с просветителски характер. На първо място той поставя създаването на народни университети, а на второ — създаването на обществени библиотеки.

След библиотеките той препоръчва строителството и разширението на болници за помощ на пострадали хора, изграждането на обществени градини и обществени къпални с цел да се повиши обществената хигиена, концертни зали и театри, които да предлагат на народа разумни и културни развлечения, но с най-големи симпатии Карнеги се отнася към библиотеките.

За 20 години Фондът „Карнеги“ отделя около 58 млн. долара за строителство на библиотеки в цял свят. С тези пари са построени 2617 библиотечни сгради, от които 1080 са в САЩ.

По време на Втората световна война фондът финансира изследвания, свързани с проучване на библиотечното дело във Великобритания. Неоднократно предоставя средства на Американската библиотечна асоциация за провеждане на изследвания и конгреси, а също и за стипендии на библиотекарите от цял свят за повишаване на квалификацията им.

Карнеги поставя редица условия към даренията си, които оказват силно влияние върху развитието на библиотечното дело в Америка и по света. Например той препоръчвал да се строят максимално функционални и минимално украсени библиотечни сгради. Изисквал винаги местната община да предоставя безплатен терен за строежа на библиотеката, и то в центъра на града, както и да осигурява редовното ѝ финансиране от местните данъци и такси — условия, които са валидни и до днес в Америка.

Истински съвременен последовател на Карнеги е сънародникът му Бил Гейтс — милиардер и филантроп, който ще остави 95% от богатството си за благотворителност, като не смята, че щедростта му е особено впечатляваща, а най-голямата му слабост е, че купува много книги.

Специалността библиотекар съществува в света едва от две столетия, но длъжността е сред най-древните на земята. На тази длъжност назначавали най-известните личности на своето време, защото библиотекар е можел да бъде преди всичко грамотен човек, а в съвременна интерпретация означава да е приобщен към цялата мъдрост на човечеството. И действително тези личности надарили всяка област от знанието със своя талант — и главно, защото в тяхно владение са били книгите.

Днес под думата „библиотекар“ разбираме и специалиста, получил библиотечно образование, и работещия в библиотеката с непрофилно образование. „Библиотекар“ е многозначна дума: може да означава и учен-библиотековед, и библиограф, и практик в който и да е отдел, и директор на библиотеката. Библиотекар е и професия, и длъжност. Библиотекарят е един от четирите „крайъгълни камъни“ на системата библиотека, която е сред най-хуманистичните институции, създадена за благо и доброто на човека.

Традицията на библиотечната професия е богата с имена на писатели, учени, видни по-

литически деятели, съдбата на които е тясно свързана с библиотечните институции. Вероятно съществуват особени моменти, стадии в развитието на библиотеките, когато вътрешното им развитие изисква подкрепата и вниманието на мощни фигури, тясно свързани със Словото и с Книгата.

Много известни и даже знаменити личности са били библиотекари. Сред тях са юристи, музиканти и композитори, поети и писатели, учени, църковни служители, просветители, философи и хуманисти. Те са живели в различно време, изпълнявали са различни дейности, имали са различни приноси в развитието на библиотекознанието и библиотеките, но тях ги обединява не просто службата в библиотеката, а служенето на Книгата, служенето на просвещението и на Човека.

Следователно и професията ни е сред най-хуманистичните професии на всички времена. Нещо повече — тя е свещена!

Според Авестийското учение седемте свещени професии, благословени от Бога, са на: лекаря, учителя, земеделеца, поета и музиканта, пазителя на закона, ковача и астролога. Те били ценени като основа за процъфтяването на нацията и света и били техният елит. На хората от тези професии, принадлежащи към цвета на нацията, държавата се задължавала да осигури достойно съществуване.

Търсейки мястото на нашата професия сред тези професии, установих, че мога да я отнеса едновременно към първите две, защото съм убедена, че библиотекарят е и лечител и често е учител дори и на професионалните учители.

Убедена съм, че задачите на библиотекаря изцяло съвпадат със задачите на лекаря. И двамата специалисти трябва да бъдат лечители, но единият въздейства с лекарство, а другият — с печатното Слово и с Книгата.

Според мен библиотекарят в много по-голяма степен е възпитател, отколкото учителя, тъй като той има безгранични и универсални възможности за общуване и въздействие върху читателя. Учителят е ограничен и от времето, и от тематиката, а възможностите на библиотеката, на Книгата и Словото са безпределни. Всичко това прави професията ни и хуманна, и хуманистична. Затова смятам, че големите хуманисти на нашето време са библиотекарите и с общи усилия трябва да превърнем системата библиотека в най-човеколюбивата институция, а читателя — в център на нашата професионална и интелектуална Вселена.

Библиотекарят е човек, който одухотворява Вселената библиотека — няма ли библиотекари, не може да има и библиотеки.

Какъв трябва да бъде библиотекарят? Какви са най-важните качества, които той трябва да притежава?

На тези въпроси са се опитвали да дадат отговор десетки учени и библиотекари, работили в различни исторически времена.

През XV в. урбинският херцог Федерико да Монтефелтро събрал в личната си библиотека хиляди томове, формулирал и редица изисквания, предявявани към библиотекаря. Съгласно инструкцията, разработена от херцога, той е длъжен да следи за реда, да създава каталози, да осигурява защитата на фонда от повреди и неговата достъпност, да регистрира дадените манускрипти в специална книга. Според неговите изисквания библиотекарят е длъжен да притежава и такива качества като: образованост и ученост, приятен характер, представителна външност, красноречие.

В средата на XVII в. френският епископ Клод Клеман публикувал научен труд, в който представил идеалния модел на библиотеката. Той подчертавал научната значимост на библиотеката, а учените-библиотекари сравнявал с капитани на кораби, които са длъжни да се ориентират в своята, образно казано, „добре обработена градина“ и „уединено вътрешно светилище“.

Известният руски историк от XVIII в. В. Н. Татищев (1686—1750) в своя „Лексикон“ написал, че библиотекарят е длъжен да се обръща към читателите „учтиво и ласкаво и да им бъде добър помощник в придобиването на полезни знания“.

Първият директор на Императорската публична библиотека Алексей Оленин (1763—1843) смятал, че библиотекарят е длъжен да има „сериозни познания по родния и чуждестранни езици“, да познава най-известните научни книги, да знае основното съдържание на всяка книга, да бъде „жив каталог на своя отдел“. И продължава: „Между другото тя (професията библиотекар, б.м., М.М.), от една страна, е много трудна, а от друга — изисква големи умствени и физически усилия, вредна е заради постоянния прах — и при това е лошо платена.“

Когато в началото на 1860 г. разработвал устава на Императорската публична библиотека, нейният директор Афанасий Бичков (1818—1899) в частта „За значението на званието библиотекар“ подчертал, че на него му е необходимо „да има положителни сведения за библиотечната наука, да знае древни езици и няколко нови, политическата история и предимно историята на литературата, а също и да притежава енциклопедично образование и да има ясна представа за системата на науките“.

От тогава до днес са изписани стотици страници с изисквания към библиотекаря — многобройни, сложни и отговорни.

Според мен няма друга професия, към която да се предявяват толкова широк кръг от качества и изисквания. Ако трябва с три думи да формулирам какъв трябва да бъде днешният библиотекар, ще кажа: хуманистична ходеща енциклопедия.

Във всички времена е имало и библиотекари, които са смятали, че у читателя е възможно да се създаде хармонично, цялостно светоусещане само ако не го допускат до текстовете, които могат да нарушат единната „правилна карта на света“.

В известния роман на писателя, историка и философа Умберто Еко „Името на розага“ двама главни героя отстояват два противоположни възгледа за задачите на библиотеката: да съхранява или да охранява. Да съхранява, за да може да предоставя на всички нови читатели, които постоянно преоценяват старото, превръщайки го отново и отново в ново, или да охранява и да крие, не показвайки на читателя „вредното“, „излишното“, решавайки вместо него кое трябва да чете и да знае.

Вторият възглед обаче днес е неприемлив и е в противоречие с нашето съвременно разбиране за свободата на достъпа до информация.

Въпросът за качествата, които трябва да притежава библиотекарят, занимава и големия индийски библиотековед, математик и професор Ш. Р. Ранганатан (1892—1972), който поставя на първо място образоваността и професионалната компетентност на хората, постъпващи на работа в библиотеката. Не по-малко значение имат личните качества: за библиотекаря, обслужващ читателите — общителност, умение да създаде контакт с всеки човек, хубава, разбираема реч; за каталогизатора — внимание, памет, акуратност в работата. Според Ранганатан, за да достигне добри резултати, всеки библиотечен работник трябва да бъде добър педагог, поради което изисква специални познания по основи на социалната психология и комуникациите, както и владееене на езиците, на които говорят и четат посетителите на конкретната библиотека.

Третият въпрос, на който искам да дам отговор, е: Хуманистична наука ли е библиотекознанието?

Категорично — да! Наука, чийто обект е най-хуманистичната институция — библиотеката като система, която изучава и цялата съществуваща в обективната реалност комуникативна система „книга — библиотека — читател — библиотекар“, чиито елементи са наситени с хуманизъм, е хуманистична наука.

Достатъчно е само да си припомним текстовете на трите манифеста на ИФЛА и ЮНЕСКО за библиотеките и формулираните в тях мисия, цели и задачи, както и текстовете на етичните кодекси на библиотечните асоциации в цял свят, специалните грижи, които се полагат за библиотечното обслужване на хората в неравностойно положение и появата на дефектологичното библиотекознание, за да се убедим в хуманистичната същност на нашата наука.

С хуманизъм са наситени и основните задачи, които стоят пред библиотекарите, библиотеките и библиотекознанието през XXI век.

Една от големите задачи на съвременните библиотеки е все по-пълната им хуманизация, която налага като техен централен проблем да поставим четящия човек, неговата личност и да изучим както читателя, така и библиотекаря, взаимодействието между тях и на човека с обществото.

Хуманизирането на отношението ни към читателите и на библиотечното обслужване налага да ги изпълним с човеколюбие, насочено към всички, но преди всичко към онези, които имат трудна житейска съдба или се намират в сложна житейска ситуация (сирациите, инвалидите, изоставените деца, децата в нуждаещите се семейства, хората с ограничени физически възможности). Привличането им към четенето, към живота на библиотеката, в която те да се чувстват свои и желани, може да им помогне да попаднат в нова, интересна среда, която да подобри тяхното положение в социума и да облекчи съдбата им.

Ще успеем ли да създадем нов образ на обществената библиотека — образ на открита, дружелюбна, хуманистична система?

Дано, въпреки че бъдещето никога не се случва такава, каквото го създава въображението ни, защото най-добрият пророк на бъдещето е миналото, което пък е най-добрият пътеводител в съвременността и най-надежден ориентир за следващите поколения.